

ضعف و قوت اراده

از منظر فلسفی، روان‌شناختی و زبان‌شناختی

مجموعه فلسفه غرب | ۱۰۰ |

نشر سینا

آذربایجان، اروین، ۱۳۵۵ -

ضعف و قوت اراده: از منظر فلسفی، روان‌شناسی و زبان‌شناختی نویسنده: آروین آذرگین.

تهران: حکمت سینا، ۱۳۹۶، ۳۰۰ص

شایک: 978-600-8058-35-9

فيا

Akasia، ضعف اراده،

Will, اراده،

Ethics -- Greece, يونان،

Philosophy, Ancient، فلسفه قدیم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۷ض BJ۱۴۶۸/۵/۴

زده بندی دیویی: ۱۲۸/۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۳۸۲۳۷

نشر حکمت سینا

تهران، خیابان اندیشه ابتدای ابوریحان، شماره ۹۴، کدپستی ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۴

تلفن: ۶۴۶۱۰۲۰ / ۶۴۶۱۰۷۹ / ۶۶۴۱۰۷۹ / ۶۶۴۰۶۵۰۵ / ۶۶۴۰۶۵۰۵

پست الکترونیک: info@hekmat-ins.com

www.hekmat-ins.com

info@hekmat-ins.com

ضعف و سستی

از منظر فلسفی، روان‌شناختی و اجتماعی

نویسنده: آروین ادرگین

چاپ اول: ۱۳۹۶ ش. / ۳۸ ق. ه. ق.

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۵۸-۳۵-۹

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی هنری حکمت

چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر کیمیاای حضور

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است)

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی،

الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

فهرست

۱۳	پیش‌گفتا
۱۹	۱. ضعف اراده در روان‌پزشکان
۱۹	۱.۱. سقراط و ضعف اراده
۱۹	۱.۱.۱. نوشته‌های سقراطی
۲۶	۱.۱.۲. نقد و بررسی مقاله سقراط
۲۹	۲.۱. ارسطو و ضعف اراده
۲۹	۲.۱.۱. نوشته‌های ارسطو
۳۲	۲.۱.۲. نقد و بررسی مقاله ارسطو
۴۳	۲. عقل‌گرایان عصر جدید
۴۳	۲.۱. دکارت و ضعف اراده
۴۳	۲.۱.۱. نظرات دکارت در مورد ضعف اراده
۴۹	۲.۱.۲. نقد نظر دکارت
۵۰	۲.۲. اسپینوزا و ضعف اراده
۵۰	۲.۲.۱. نظر اسپینوزا در مورد ضعف اراده
۵۲	۲.۲.۲. نقد و تحلیل دیدگاه اسپینوزا
۵۴	۲.۳. لایبنیتز و ضعف اراده
۵۴	۲.۳.۱. نظر لایبنیتز در مورد ضعف اراده
۵۶	۲.۳.۲. نقد نظر لایبنیتز
۵۷	۳. پیش‌درآمدی به نگاه فلسفه معاصر
۵۷	۳.۱. هیر و ضعف اراده
۵۷	۳.۱.۱. نوشته‌های هیر متقدم

- ۶۱ ۳. ۱. ۲. نوشته‌های هیر متأخر
- ۶۲ ۳. ۱. ۳. نقد و بررسی دیدگاه هیر
- ۶۹ ۴. دیویدسن و حکم همه‌جانبه‌نگر
- ۶۹ ۴. ۱. دیویدسن متقدم و ضعف اراده
- ۶۹ ۴. ۱. ۱. نوشته‌های دیویدسن متقدم (ضعف اراده چگونه ممکن است؟)
- ۹۷ ۴. ۱. ۲. نقد و بررسی دیدگاه دیویدسن متقدم
- ۱۰۶ ۴. ۲. دیویدسن متأخر و مسأله خردگریزی در ضعف اراده
- ۱۰۶ ۴. ۲. ۱. نوشته‌های دیویدسن متأخر
- ۱۱۱ ۴. ۲. ۲. نقد و بررسی دیدگاه دیویدسن متأخر
- ۱۱۹ ۵. در جستجوی علت آکراتیک
- ۱۱۹ ۵. ۱. مسأله به جا مانده از دیویدسن
- ۱۲۰ ۵. ۲. نگاه دینی ترد و ان‌شناختی به واژگان
- ۱۲۰ ۵. ۱. ۱. حساسیت
- ۱۲۲ ۵. ۲. ۲. حساسیت
- ۱۲۳ ۵. ۳. ۲. حساسیت
- ۱۲۴ ۵. ۴. ۲. عاطفه
- ۱۲۴ ۵. ۵. ۲. هیجان
- ۱۲۹ ۵. ۳. هیجانات به مثابه ارزش‌گذارها
- ۱۳۱ ۵. ۴. هیجانات و خردگریزی
- ۱۳۸ ۵. ۵. بررسی دیدگاه تاپل درباره نقش هیجانات
- ۱۵۱ ۵. ۶. تلاش برای تبیین کامل تری از پدیده ضعف اراده
- ۱۶۷ ۶. هولتون و تصور رایج از ضعف اراده
- ۱۶۷ ۶. ۱. لزوم گذر از مسأله امکان‌پذیری ضعف اراده
- ۱۷۱ ۶. ۲. هولتون و دگرگونی در تعریف (مقاله نیت و ضعف اراده)
- ۱۷۱ ۶. ۱. ۲. نیت
- ۱۷۱ ۶. ۲. ۲. ضعف اراده
- ۱۸۳ ۶. ۳. ۲. مزایای تعریف پیشنهادی هولتون از نظر او
- ۱۹۱ ۶. ۴. ۲. پاسخ به دلایل مخالف
- ۱۹۶ ۶. ۵. ۲. نقد و بررسی دیدگاه هولتون در مقاله نخست
- ۲۰۴ ۶. ۳. دگرگونی در صورت مسأله (مقاله قدرت اراده چگونه ممکن است؟)
- ۲۰۵ ۶. ۱. ۳. شرح هیومی (شرح عقیده/میل)

- ۲۰۵ ۲. ۳. ۶. شرح تکمیل شده هیومی (شرح عقیده/ میل/ نیت)
- ۲۰۶ ۳. ۳. ۶. شرح قوه اراده
- ۲۰۷ ۴. ۳. ۶. آکراسیا و ضعف اراده
- ۲۰۹ ۵. ۳. ۶. تبیین قدرت اراده در دیدگاه هیومی (عقیده/ میل)
- ۲۱۰ ۱. ۵. ۳. ۶. افزودن یک میل اضافه (تصمیم یا میل به تصمیم)
- ۲۱۱ ۲. ۵. ۳. ۶. افزودن عقاید دیگر
- ۲۱۲ ۶. ۳. ۶. مشکلات اصلاحیه های دیدگاه هیومی
- ۲۱۳ ۷. ۱. ۶. نیت و قوه اراده
- ۲۱۶ ۸. ۱. ۶. بازنگری، تجدیدنظر، تمرین و تکرار
- ۲۱۸ ۹. ۳. ۶. شواهدی بر قوه اراده
- ۲۱۸ ۱. ۹. ۳. ۶. استدلال معطوف به رشد انسان
- ۲۱۹ ۲. ۹. ۳. ۶. شاهدی بر قوه اراده به مثابه یک قوای مجزا
- ۲۲۱ ۱۰. ۳. ۶. اراده و قوه اراده
- ۲۲۳ ۱۱. ۳. ۶. آیا ممکن است از تجدیدنظر عاقلانه است؟
- ۲۲۶ ۱۲. ۳. ۶. نتیجه گیری
- ۲۲۷ ۱۳. ۳. ۶. نقد و بررسی دیدگاه هرشون در مقاله دوم
- ۲۳۴ ۴. ۶. انتقاد ملی از مقاله نخست هرشون (نقد و ضعف اراده)
- ۲۳۷ ۱. ۴. ۶. نظرسنجی ۱
- ۲۳۷ ۲. ۴. ۶. نظرسنجی ۲
- ۲۴۱ ۳. ۴. ۶. نظرسنجی ۳
- ۲۴۲ ۴. ۴. ۶. نظرسنجی ۴
- ۲۴۲ ۵. ۶. پاسخ هولتون به انتقاد ملی (مقاله جهان چه چیز را ضعیف می داند؟)
- ۲۴۳
- ۲۴۵ ۱. ۱. ۶. مفهوم خوشه ای
- ۲۴۷ ۲. ۵. ۶. دعوی ملی بر علیه هولتون
- ۲۵۱ ۳. ۵. ۶. نظرسنجی ۱: داستان هایی با حالت های گوناگون
- ۲۵۰ ۴. ۵. ۶. نظرسنجی ۲: داستان های مشابه
- ۲۵۹ ۵. ۵. ۶. نظرسنجی ۳: ارزش
- ۲۶۴ ۶. ۵. ۶. نتیجه گیری
- ۲۶۵ ۷. ۵. ۶. نقد و بررسی مقاله «جهان چه چیز را ضعیف اراده می داند؟»
- ۲۶۹ ۷. خلاصه و نتیجه گیری
- ۲۸۵

پیش‌گفتار

چنین می‌اندازم که فلسفه اصیل، از رنج برخاسته است. دست‌کم فلسفه اخلاق که چنین باید باشد. آدمی وقتی از رنج به خود می‌پیچد، در خود می‌نالد، و این همان امر است که دارد چرا چرا می‌کند. و چرایی اخلاقی بودن، و چرایی ضعف اراده از آن پرسش‌هایی است که دشت جان و خرد را به توفان توفنده خویش گرفتار می‌کند. چرا آدمی باید چنین و نباید چنان کند؟ چرا آدمی با این که می‌داند نباید این‌چنان می‌کند؟ چرا عقیده به عمل تبدیل نمی‌شود؟ این‌ها پرسش‌های ورجاوندی است، اما بگذارید از آغاز با این پرسش شروع کنم که اصلاً چرا من می‌نویسم؟

من نه از سر بطالت و نه از سر تقصیر و نه از سر تنگ‌نای دانشجوئی چنین کرده‌ام. من به سه دلیل یا از سه جهت می‌نویسم: نخست از این جهت که من یک انسان‌ام و ضعف اراده (آکراسیا) که در نگاه متدور و ناهم‌راست فاعل برخلاف حکم خویش به بهترین می‌باشد، مسأله انسان است. و فقط به این جهت که در این سال و پانصد سال پیش انسان را از این کردار خویش انگشت به دهان کرده است. پس این مسأله انسان است و بنابراین مسأله من نیز هست و در زندگی من هم رخ می‌نماید. پس من با این پژوهش به مسأله انسان و مسأله خویشتم می‌پردازم و این کار را تلاشی در جهت بهتر شدن و اخلاقی عمل کردن خود می‌دانم.

دوم از این جهت می نویسم که من یک ایرانی هستم و ضعف اراده مسأله ایرانی و ایران اکنون است. اینکه که بیشتر مردم، به ویژه دولتمردان بر این باوراند که مشکلات اقتصادی بزرگترین مسأله کشور است، من با کمک از واژگان فریاد می زنم که بی اخلاقی نخستین و وحشتناک ترین مسأله ما است. اما ضعف اراده که مسأله ای است در حوزه فلسفه اخلاق، ناظر به این است که فاعل چرا با آن که می داند نباید چنان کند، عامدانه چنان می کند. پس مسأله من به دانستن و خلاف آن عمل کردن تقسیم می شود. اما زرتشت، پیامبر باستانی ایرانی، آموزگار نیک و بد بوده است. آیین اسلام هم که قرن ها است در این سرزمین ریشه دوانده است، مملو از دستوراتی درباره روش زندگی در است و از سوی دیگر فرهنگ و ادبیات ایرانی سرشار از آموزه های اسلامی غنی است. همچنین در سالیان اخیر، میلیون ها ایرانی همواره تحت تأثیر آراء و اندیشه های ادبی و دینی آموزش و پرورش قرار داشته اند. پس در ظاهر برای اخلاقی بودن مشکلی از جهت دانستن وجود ندارد. پس آنچه شگفت انگیز باقی می ماند همان عمل برخلاف عقیده است. پس ضعف اراده مسأله ایرانی است. بنابراین مسأله من است. بگذارید به گونه ای دیگر، بگویم که چرا ضعف اراده و فراتر از آن اخلاق مسأله من است: وقتی دروغ از در و دیوار بالا می آید، من چگونه می توانم ساکت بنشینم یا این که درباره مفهوم جوهر از کتاب این را آن بنویسم؟

اما سومین عامل که شخصی ترین دلیل من برای نوشتن است، از این جهت است که من، من اما آن گاه که به واسطه آموخته های زندگی، و بی شک از جهت رنج هایی که کشیدم، هستی با من به سخن درآمد. بارها سنگین از پرسش های رنج آور را بر دوش من نهاد. شاید نتوان گفت همه چیز از همان شبی شروع شد که خوابی عجیب مرا به تامل واداشت، چرا که پیش تر نیز با خود در این باره اندیشیده بودم. در کلاس درسی که گویی کلاس تفکر بود، من و سه دانش آموز دیگر نشسته بودیم. خانم آموزگار لب به سخن گشود و

ما را با این پرسش به چالش فراخواند: «چرا عقاید به اعمال تبدیل نمی‌شوند؟» خواب در همین لحظه به پایان رسید. اما همین رویای کوتاه کافی بود تا برای من سرآغاز پویشی نوین شود. تنها چند سال بعد، وقتی در توفان ویرانگر اندیشه «چه کنم؟» گرفتار شدم، به دانشجویی فلسفه روی آوردم. دو سال بعد، کارم را رها کرده و با جدیت بیشتری به مطالعه و تحقیق پرداختم. به یادبخش در مسیر دانشجویی من، لحظه‌ای بر سر آنکه در برنامه‌های جهانی، واژه آکراسیا یا ضعف اراده را کشف کردم و فهمیدم که مسأله‌ای که من خود را مکلف به بررسی آن می‌دانستم، پیشینه فلسفی پر بار داشت. و دانشمندان بسیاری چه از جرگه فلسفه و چه از جرگه روان‌شناسی در دره آن ندیده‌بده‌اند. پس در این جا باید بگویم، نویسنده چه از آن جهت که انسان است، چه از آن جهت که ایرانی است و چه از آن جهت که جهان او را به پرسش گرفته است، خود را مکلف می‌داند تا بررسی کند که چرا آدمی با این که می‌انداید عطا کند، چنین می‌کند. باشد تا حاصل این تحقیق، رئیس‌جمهوری است. اگر کم رنج‌تر، ایران خوب ما را آبادتر و دین نویسنده را به خداوند پرسشگ ادا کند.

حال که نشان دادم کار من در انتخاب این موضوع، به دهه و از سر تقنین نبوده است، بد نیست نشان دهم که انتخاب جناب آقای دکتر غلامحسین توکلی به عنوان استاد راهنما هم بی‌دلیل یا از سر اتفاق بوده است. نخستین دلیل من این بود که ایشان در زمینه فلسفه اخلاق مطالعه و تدریس داشته و صاحب نظر و دارای مقالات متعددی هستند. دلیل دوم این که من در این باره یک‌بینی و نکته‌سنجی‌ای یافته‌ام که آن را برای کمال و بی‌نقص بودن تحقیق خود بسیار مفید دانستم. در واقع چنان فرض کردم که اگر پژوهش من از نظر ایشان تایید شود، دیگر حتی آن خانم معلمی که پس از مرگ، حاصل تلاش خویش را در اختیارش قرار می‌دهم نیز آن را خواهد پذیرفت. اما سومین نکته در این بود که من در ابتدای ورود به رشته فلسفه، به دلیل علاقمندی و

تلاش‌هایم، مورد پذیرش و اقبال استادان دیگر قرار می‌گرفتم، در حالی که احساس می‌کردم به دلیل این که پیش‌تر یک مهندس رایانه و با فلسفه بیگانه بودم، از جانب این استاد مورد سخت‌گیری و عدم پذیرش واقع می‌شدم. من این را به فال نیک گرفته و چنین پنداشتم که این سخت‌گیری به قوام کار من خواهد افزود.

در این تحقیق، مسأله ضعف اراده از دیدگاه دو پژوهشگر معاصر یعنی دیویدسن و هولتون مورد بررسی و نقد قرار می‌گیرد؛ بنابراین در ابتدا لازم است هرچند به اختصار با این دو دانشمند آشنا شویم:

دونالد دیویدسن (۱۹۱۷-۲۰۰۳) فیلسوفی آمریکایی است که در زمینه فلسفه ذهن، عمل،^۱ تاثیرگذاری فراوانی بر فلسفه معاصر داشته است. برخی وی را یکی از مهم‌ترین فلاسفه نیمه دوم قرن بیستم و از جهاتی همتای کواین^۲ قلمداد می‌کنند. اندیشه‌های دیویدسن در مجموعه‌ای از مقالات منعکس شده و حوزه‌هایی از نظریه معنا گرفته تا شناخت‌شناسی و علم اخلاق را تحت تاثیر قرار داده است. او اگرچه اندیشه خود را وامدار کواین می‌داند، اما رگه‌هایی از آرای افرادی مانند نیو،^۳ فرانک رمسی،^۴ کانت^۵ و ویتگنشتاین متأخر^۶ نیز در تفکر او مشاهده می‌شود. دیویدسن همچنین سالیان طولانی در دانشگاه‌های استنفورد، پرینستون، راکز،^۷ و پرکلی به تدریس فلسفه مشغول بود. وسعت اندیشه دیویدسن، در کنارش خاص او که گاهی مطالب را با خلاصه‌گویی بیان می‌کند، مایه دشواری فهم نوشته‌های او را فراهم می‌آورد. این امر باعث شده است تا بر آثار او تفسیرها و تفاسیلهای فراوانی

-
1. philosophy of mind and action
 2. W. V. O. Quine
 3. semantic theory
 4. C. I. Lewis
 5. Frank Ramsey
 6. Immanuel Kant
 7. later Wittgenstein

نوشته شود. اندیشه‌های دیویدسن در سالیان اخیر توجه بسیاری از اهالی فلسفه را به خود معطوف کرده است و به نظر می‌رسد همچنان در قرن بیست و یکم برای ما دارای کاربرد و تاثیر باشد. برخی تالیفات او عبارت‌اند از: «اعمال، دلایل و علل»^۱، «ارخدادهای ذهنی»^۲، «حقیقت و معنا»^۳، «دانش و عقیده»^۴، «مسائل عقلانیت»^۵. علاوه بر این‌ها، مقاله «ضعف اراده چگونه ممکن است» یکی از مهم‌ترین تالیفات دیویدسن و نقطه عطفی در تاریخ پژوهش‌های مرتبط با ضعف اراده به حساب می‌آید.

در چارل هولتون، متولد آمریکا، پژوهشگر و استاد دانشگاه M.I.T می‌باشد. تز او درباره فلسفه ذهن بوده است. وی با وجود این که همچنان در این زمینه به پژوهش‌های روان‌شناسی اخلاق، علم اخلاق و فلسفه حق^۶ نیز به مطالعه و پژوهش می‌پردازد. در زمینه ضعف اراده، هولتون برای نخستین بار، بر تمایز میان آراس و ضعف اراده انگشت می‌گذارد. او برای شناسایی تصور رایج از ضعف اراده، چند نظرسنجی دست می‌زند و به این نتیجه می‌رسد که چنین تصویری یک شبهه رایج بوده و نمی‌توان برای آن یک تعریف متعارف ارائه داد. اگرچه رویکرد هولتون می‌تواند شدیداً مورد نقد اهالی فلسفه واقع شود، ولی آن را می‌توان نشات‌گرفته از دیدگاهی زبان‌محور دانست. همچنین تاکید هولتون بر نقش تصمیم در استدلال و توجه او به قدرت و قوه اراده، افق‌های جدیدی را در برابر پژوهشگران خواهد گشود. کتاب هولتون با عنوان «اراده کردن، خواستن، انتظار کشیدن»^۷ درباره مسائلی از جمله: نیت، عزم، انتخاب، ضعف و قوت اراده، وسوسه، اعتیاد و آزادی اراده سخن می‌گوید.

-
1. Actions, reasons, and causes
 2. Mental events
 3. truth and meaning
 4. knowledge and belief
 5. problems of rationality
 6. philosophy of law
 7. willing, wanting, waiting

میان می‌آورد. او همچنین مقالات متعددی ارائه کرده است که برخی از آن‌ها از این قرارند: «اصل موجیبت، خودبستگی و پدیدارشناسی اراده آزاد»^۱، «تصمیم‌گیری بخردانه»^۲ و «تصمیم به اعتماد، آغاز ایمان»^۳.

سخن گفتن از ضعف اراده در ابتدای امر و بدون هیچ مقدمه‌ای، اگرچه آسان می‌نماید ولی دشوار است. زیرا همان‌طور که مشخص خواهد شد بر سر تعریف این واژه همچنان میان فلاسفه اختلاف نظر وجود دارد. مسأله آنکه تا امروز یکی از مسائل دشوار و مورد علاقه فلاسفه باقی مانده است، نخستین بار توسط سقراط مطرح شد. او چنین پدیده‌ای را ناشی از غلبه شهوات بر خرد و امری ناممکن به‌شمار می‌آورد. در تعریف دقیق‌تری، دیر بدین ضعف اراده را عمل تعمدی فاعل بر خلاف حکم همه جانبه‌نگر خویش به چنین معرفی می‌کند. او از امکان‌پذیری ضعف اراده دفاع می‌کند. با این حال، هنوز در این باور است که تصور رایج از ضعف اراده از مفهوم واژه سنتی آکراسیا متمایز است. آکراسیا به معنای تخطی از حکم به بهترین و ضعف اراده یک مفهوم خردمندانه است که عواملی از جمله تخطی از تصمیم، تخطی از داوری و همچنین موارد ارزشی در آن نقش ایفا می‌کنند.

در پایان، لازم است تاکید کنی که از جمله مواردی که در این تحقیق بسیار مورد توجه قرار خواهد گرفت، شرایین است که در آن، پدیده ضعف اراده صورت می‌پذیرد؛ چرا که بررسی این شریعت ما را در جهت نیل به راهکارهای پیشگیرانه یاری خواهد رساند. شایان ذکر است در این تحقیق، تا پیش از ورود به مباحث مربوط به هولتون، همان‌طور که در سنت فلسفی معمول بوده است، از واژگان آکراسیا و ضعف اراده، به یک معنا استفاده شده است.

1. Determinism, Self-Efficacy, and the Phenomenology of Free Will

2. rational resolve

3. Deciding to Trust, Learning to Believe